

Anna Kwaśnik-Gliwińska

Cassettone z alegoriami cnót ukazanymi pod postacią scen biblijnych

---

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 25, 361-363

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA KWAŚNIK-GLIWIŃSKA

CASSETTONE Z ALEGORIAMI CNÓT UKAZANYMI POD POSTACIĄ SCEN BIBLIJNYCH

Il. 1. *Cassettone* z alegoriami Cnót

Włochy, Liguria, Genua

Konstrukcja: orzech, sosna (szuflady), elementy rzeźbione – orzech

Okleina – orzech odziomkowy, zamek żelazny

Wymiary 112x153x64,5 cm

MNKi/R/2628

Skrzynia prostopadłościenna o bogatej dekoracji rzeźbiarskiej. Korpus wsparty na czterech nogach, przednie w kształcie lwich łap o mocno zaznaczonych pazurach. Wypełniają go szuflady umieszczone w czterech poziomach: w trzech dolnych, szuflady pojedyncze, w górnym, trzy: środkowa węższa z kartuszem herbowym o pustej tarczy podtrzymywanym u dołu przez lwy. Obrzeża szuflad ujęte w ornament cekinowy i wole oczy. Mocniej plastycznymi guzami i liśćmi lancetowatymi akcentowany jest cokół, brzeg wierzchu rzeźbiony w liście i wole

oczy ujęte perełkowaniem. Uchwyty szuflad pełnoplastyczne w formie siedzących na smokach i delfinach puttów, igrających wśród fal z węzami.

Listwy narożne frontowe i przylegające do nich boczne zdobione niemal pełnoplastyczną rzeźbą figuralną zakomponowaną w dwóch poziomach, ukazującą alegorie cnót wyobrażone poprzez postacie starotestamentowe. W listwach frontowych: z lewej *Miłość* – *Caritas*, kobieta ze stojącym u jej stóp dzieckiem, trzymająca na rękach drugie, mniejsze, niżej *Wiara* – *Fides*, którą odzwierciedla *Ofiara Abrahama* (Abraham kieruje miecz w stronę trzymanego za rękę Izaaka, u jego stóp leży zesłane przez Boga jagnię). Z prawej *Sprawiedliwość* – *Iustitia* pokazana przez scenę *Sąd Salomona* (mężczyzna z mieczem skierowanym ku trzymanemu za rękę niemowlęciu), a niżej *Nadzieja* – *Spes*, którą symbolizuje kobieta z odkrytą piersią i z dzieckiem (Amorem) na rękę. W przylegających listwach bocznych z lewej: *Wstrzeźliwość* – *Temperantia*, nagi mężczyzna – Dawid, który podczas uczt powstrzymywał się od jedzenia, poniżej *Męstwo* – *Fortitudo*, które utożsamia naga *Lukrecja* – *Rzymianka* przesywająca się mieczem. W prawej przedniej listwie *Roztropność* – *Prudentia*, roztropna Abigail, żona Nabala, w bogato udrapowanych szatach spiętych w pasie maską (utraciła niestety swoje atrybuty: lustro i węża), ukazana jest dokładnie naprzeciw swego drugiego męża Dawida. Niżej nagi Samson o bujnych włosach i zaroście, niegdyś trzymający oburącz kolumnę, umieszczony naprzeciw Lukrecji, ponownie akcentuje *Męstwo*.

W listwach przyściennych mężczyźni w krótkich sięgających kolan antykizujących szatach ze zwojami w dłoniach, to prawdopodobnie czterej prorocy więksi: Izajasz, Jeremiasz, Ezechiel i Daniel.

Cassettone to *skrzynia szufladowa*; mebel ten wykształcił się w renesansowej Italii w XVI wieku, by pod koniec następnego stulecia, już we Francji, przybrać nazwę *komody*.

Omawiana skrzynia dotarła do zbiorów w 1945 roku z majątku Ściborzyce należącego do rodziny Popielów, gdzie w czasie II wojny światowej hrabia Hieronim Tarnowski złożył na przechowanie część wyposażenia swego krakowskiego pałacu. Po wojnie zrezygnował z jego odbioru i przekazał do zbiorów muzealnych. Najwyższą wartość artystyczną mebla doceniali powojenni kustosze kieleckiego muzeum, pokazując go na zorganizowanej w 1946 roku wystawie *Wiek XVI i XVII*¹. W okresie późniejszym niektórzy badacze określali *cassettone* jako *italianizujący wyrób polski*². Występujące jednak w literaturze analogie oraz podobne przykłady pojawiające się na rynku antykwarskim bezspornie świadczą o włoskim, a dokładnie genueńskim pochodzeniu sprzętu³.

Nigdy jak dotąd nie zastanawiano się nad programem ikonograficznym zawartym w przedstawieniach listew narożnych. Dopiero planowana wystawa *Biblijne Inspiracje. Mo-*

Il. 2. Miłosierdzie

Il. 3. Wiara

Il. 4. Sprawiedliwość

Il. 5. Nadzieja

Il. 6. Prorok

tywy religijne w sztukach plastycznych ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach i przygotowywany do niej katalog⁴, były okazją do bliższego przyjrzenia się zabytkowi i rozczytania głębokiej symboliki kryjącej się w przedstawionych na nim postaciach. Nie było to łatwe, bowiem niektóre z osób utraciły swoje atrybuty, jak Samson – prefigura Chrystusa – kolumnę, czy Abigail – lustro i węża.

Można zapytać, dlaczego dopiero teraz udało się wyjaśnić zawarte treści? Przed laty nie było tak specjalistycznej literatury, nie było dostępu do analogicznych zabytków przechowywanych w kolekcjach europejskich, co dziś jest możliwe m.in. dzięki internetowym łączom.

Temat cnót interesował od wieków filozofów, przedstawiali je także często artyści. Wszystkie cnoty, zarówno trzy teologiczne (zwane także teologalne, czy Boskie), jak i cztery kardynalne (moralne) miały swoje symboliczne przedstawienia biblijne. Cnoty teologiczne: Wiara – *Fides*, *Nadzieja* – *Spes* i *Miłość (Mitosierdzie)* – *Caritas* pokazane są na froncie skrzyni. Jako czwartą dodano jedną z cnót kardynalnych – *Sprawiedliwość* – *Iustitię*. Pozostałe cnoty kardynalne, czyli *Roztropność* – *Prudentia*, *Wstrzemięźliwość* – *Temperantia* i *Męstwo* – *Virtus* uwidoczniono na bocznych listwach, z tym że to ostatnie aż dwa razy – naprzeciw siebie. Wyobrażenia postaci biblijnych na głównych partiach skrzyni wskazują, że i postacie przedstawione na listwach przyściennych ścian bocznych zaczerpnięto ze Starego Testamentu. Zwoje, które trzymają w rękach młodzieńcy, wskazują na proroków większych: Izajasza, Jeremiasza, Ezechiela i Daniela. Fakt że ukazano ich jako młodzieńców, potwierdza ewidentną włoską proveniencję mebla, inspiracją bowiem było jedyne miejsce, gdzie tak właśnie ich przedstawiono – mozaiki w Bazylice św. Apolinarego w Ravennie.

LITERATURA

1. *Wiek XVI i XVII. Katalog wystawy*, Kielce 1946, s. 18, kat. 43
2. Cz. Mętrak, *Meblarstwo, podstawy konstrukcji i projektowanie*, Warszawa 1975, s. 18
3. *Auktionspreise im Kunstpreis Jahrbuch 1999*, Deutsche & Internationale Auktionsergebnisse, 54. Jahrgang, Weltkunst Verlag GmbH, München 2000, Band 3, s. 130; *Auktionspreise im Kunstpreis Jahrbuch 2000*, Deutsche & Internationale Auktionsergebnisse, 55. Jahrgang, Weltkunst Verlag GmbH, München 2001, Band 3, s. 118; *Auktionspreise im Kunstpreis Jahrbuch 2001*, Deutsche & Internationale Auktionsergebnisse, 56. Jahrgang, Weltkunst Verlag GmbH, München 2002, Band 3, s. 122
4. *Biblijne inspiracje. Motywy religijne w sztukach plastycznych ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach* [katalog wystawy], red. A. Kwaśnik-Gliwińska, ks. P. Tkaczyk, Muzeum Diecezjalne w Kielcach, Kielce 2010, s. 36-37, kat. 15